

Březen 2013

Je neděle a my jedeme z trhů v Ředhošti. A protože cesta vede přes Slaný, které už jsme dávno chtěly poznat trochu blíže, tak stavíme pod náměstím hned naproti zdejšímu chrámu sv. Gotharda.

Ale samozřejmě nejdříve trochu té historie.

Město Slaný je bývalé královské město. Podle kroniky Václava Hájka z Libočan bylo město Slaný založeno roku 750 knížetem Neklanem (přesnější by bylo datum 746-747 a založení knížetem Nezamyslem)

Slaný v XVI. století.

A painting of a large Gothic cathedral with multiple spires and a fortified tower, set in a landscape with a path leading towards it. The cathedral features a prominent central spire and several smaller ones. To the right, there is a large, square tower with a conical roof and a smaller spire. The building is surrounded by a low wall. In the foreground, a dirt path leads towards the cathedral, flanked by greenery and a small body of water. The sky is blue with white clouds.

Přesné datum vysazení nového královského města není známo. Stalo se tak mezi roky 1295–1305; roku 1295 ještě královským městem nebylo, ale povýšení udělil král Václav II, který

zemřel v roce 1305. Nedlouho po založení bylo nové město opevněno. V roce 1371 jej zasáhl ničivý požár, bezprostředně po něm začíná obnova města včetně novostavby farního gotického kostela sv. Gotharda.

Krátce po vypuknutí husitských bouří roku 1419 opouští město ostrovští benediktini, kteří se do něj již nikdy nevrátili, a do města přichází reformní kněží strany podobojí. Slaný se dokonce ocitnul mezi tzv. šesti vyvolenými husitskými městy, která měla být spasena při nadcházejícím konci světa očekávaném radikálními kazateli.

V květnu 1420 došlo ke zvratu, kdy město obsadila Zikmundova vojska a navštívil ho dokonce sám panovník, který zakročil proti příznivcům husitství. V březnu 1421 však otevřeli měšťané brány opět husitskému vojsku a stali se součástí pražského městského svazu. V něm zůstali až do dobytí a vyplnění města vojskem radikálnějšího táborského svazu pod vedením Jana Roháče z Dubé v dubnu 1425, jehož součástí se potom stali na dalších deset let.

Po porážce táboritů v bitvě u Lipan roku 1434 se město poddalo vládě panské jednoty a roku 1436 přijalo Zikmunda za krále. Slaný podpořilo volbu Jiřího z Poděbrad zemským správcem. Král Jiří z Poděbrad pak městu věnoval mnoho výsad.

Nekatolické město se účastnilo povstání proti panovníkovi roku 1618, kdy zde pobývala

rodina vzdorokrále Fridricha Falckého

odboje nastává zásadní zlom v dějinách města, které z hrdého královského a krajského města stává městem poddanským, neboť je panovníkem prodáno Martinicům sídlícím

Po porážce stavovského

v nedalekém Smečně. Za třicetileté války pak bylo město poškozeno pobytem válečných armád.

Následně město vlastnil Bernard Ignác z Martinic a choval se velice pragmaticky - práva měšťanů byla omezena ve prospěch jeho panství. Na druhou stranu tato významná osobnost své doby vtiskla Slanému barokní ráz.

Roku 1655 založil při renesančním hřbitovním kostele Nejsvětější Trojice za hradbami města františkánský klášter a uprostřed kostela nechal vystavět jako jeho srdce Loretánskou kapli. Přímo na hlavním náměstí založil roku 1658 Piaristickou kolej, která zajišťovala vzdělání na úrovni středního školství. A pro vrchnostenskou správu panství vystavěl budovu zvanou Martinický dvůr. Roku 1662 dal vztyčit na Slánské hoře tři kříže na znamení Kalvárie a roku 1655 nechal na dalším tehdy holém pahorku vystavět kapli Božího hrobu - nejstarší v Čechách.

Až do roku 1960 bylo město Slaný sídlem vlastního okresu, v uvedeném roce však bylo včleněno do okresu Kladno. V roce 1992 se historické jádro města stalo městskou památkovou zónou.

A velice hezká pověst, jak přišlo město Slaný je svému jménu

Když přišli Čechové do své nové vlasti, našli tu úrodnou krajinu, lesy oplývající zvěří a vody plné ryb. A poznenáhlu, jak poznávali nové prostředí, objevovali i nerostné bohatství. Již kněžna Libuše prorokovala, že zlata, stříbra, mědi, železa, cínu i olova budou mít dosti. Vším oplývala naše země, jen jedna pro život velmi důležitá věc jí scházela. To byla sůl. Tu musili kupovat od cizích obchodníků.

Po knížeti Přemyslovi dosedl na knížecí stolec jeho syn Nezamysl, a za něho se stala podivná věc. Přítel Nezamyslův, Holot, rád lovil v lesích kolem Prahy. Jednou se rozjel se svou družinou poněkud dále severozápadním směrem. Byl krásný, teplý den a v lesích bylo nádherně. Jak se tak projížděli a lovili, vyprahlo jim.

"Poohlédněte se po nějaké pramenité vodě, mám velkou žízeň, rád bych se napil," pravil Holot. Našli potok, ale čistý vyvěrající pramen nikde.

"Tamhle je jakýsi kopec, tam by mohl být nějaký pramen," upozorňoval jeden z družiny. I dali se tím směrem. Došli až pod kopec a skutečně tu našli bohatý pramen křišťálově čisté vody, vytékající z úbočí.

Rychle sesedli s koní a s chutí se napili. Ale co to? Ta voda nějak divně chutná. Podívali se po sobě s úžasem. Vždyť ta voda je slaná !!! A to hodně slaná! Zmocnila se jich radost. Taková vzácnost! Všechno, všechno má naše země, dokonce i slanou vodu...

Hned druhý den se hlásil Holot u knížete Nezamysla a vyprávěl mu, co včera náhodou objevili a kde. To by bylo báječné, mít svou vlastní sůl. Kníže rozradostněn hned poslal své sluhy, aby přinesli na hrad vodu z tohoto pramene. Opravdu byla značně slaná. Zkusili vodu odpařit a na dně nádoby zůstala sůl.

Na rozkaz knížete Nezamysla Holot pak sehnal lidi, kteří se usadili kolem pramene a začali z vody vařit sůl. Říkalo se jim slanci nebo solnaři. Vzácný nález však nezůstal utajen. Zpráva o něm se brzo donesla i k sousednímu výbojnému kmeni Lučanů, kteří se usadili v kraji kolem Žatce. Ti často napadali okrajová sídla Čechů. I stalo se několikrát, že vařiči soli byli náhle přepadeni Lučany, chaty jejich vypáleny a získaná sůl pobrána.

Dokonce došlo mezi Lučany a slanci k zápasu na Horkách, kde stateční slanci pobili stopadesát Lučanů. Ale Lučané se tím nedali odradit. Sůl byla příliš vzácná. Příštím rokem se vrátili znovu a tentokrát jim štěstí přálo. Ovládli vznikající osadu a usadili tam své lidi. Jenže bohatství soli se v prameni najednou začalo ztrácet. Nastaly pak zlé časy. Země byla sužována velkými suchy, prameny vysychaly, a také slaný pramen zeslábl a sůl z něho mizela.

Asi za dvanáct let na to objevil jiný pramen slané vody vnuk kněžny Kazi, Kosál, nedaleko města Bíliny. I povolal Kosál slance od Slaného pramene, aby mu provedli zkoušku vody.

Bílinský pramen byl značně bohatší na sůl než vysychající slánský a tu se začali solnaři stěhovat se svými tovaryši k Bílině. Ale ani tam slaný pramen neměl dlouhého trvání. I v něm soli ubývalo, až zmizela docela.

Osadě, která vznikla u Slaného pramene, zůstalo jméno Slaný a hora, z jejíhož úpatí pramen vytéká, nese název Slánská hora...

Tak o tom příběhu vypravuje Václav Hájek z Libočan a podle něho byl vzácný pramen objeven roku 750. Přijdete-li do Slaného, zastavte se u něho. Najdete ho v Nezamyslově ulici...

Jelikož stojíme hned u kostela **sv. Gotharda**, jdeme samozřejmě nejprve sem. Ale – jak jinak – už je po bohoslužbě a tak je kostel zavřený. Docela nás to štve!!

Benediktýni z Ostrova u Davle založili kostel asi v roce 1136. Zsvětli jej sv. Gothardovi, což byl německý arcibiskup – také benediktýn.

Chrám má pouze jednu věž, což ho činí asymetrickým. Na věži jsou dva zvony. Kostel stojí na okraji tehdejšího středověkého města a již tehdy tvořil výběžek v hradbách. Bylo to strategicky nevýhodné – poloha nad bažinou vedla k tomu, že tento okraj města musel být chráněn opevněním. Tvořila jej mohutná Pražská brána, vodní příkop, z něhož je doposud zachována vodní nádrž - tzv. Brod, a Červená bašta.

Od chrámu jdeme úzkou uličkou do kopce. Přicházíme k **židovské synagoze**.

Židé ve Slaném žili již ve středověku. Jejich pobyt byl ale omezený a často jim byl zakazován. Židovský spolek byl založen roce 1861 a v roce 1865 byla postavena Synagoga v maurském slohu jako náhrada za starší modlitebnu, v 60. letech 20. století byla přestavena na byty, v 70. letech 20. století pro potřeby Státního okresního archivu v Kladně.

Modlitební sál je rozdělen na dvě podlaží a tento prostor je dále členěn přepážkami na jednotlivé místnosti. V původní podobě je dochován exteriér včetně vstupního portálu s desaterem - Mojžíšovými deskami. - a část původní výzdoby stropu modlitebního sálu. Sousední budova bývalé židovské školy čp. 150 je přestavěna k obytným účelům. V současnosti Židovská obec v Praze pronajímá budovu bývalé synagogy

Státnímu oblastnímu archivu v Praze, který v rámci nájemní smlouvy financuje běžnou údržbu budovy a její drobné opravy.

Od synagogy je to jen skok na hlavní náměstí. Je prostorné a moc pěkně upravené. Zcela nepřehlédnutelná je **radnice**.

Radnici daroval městu Karel IV. Původní ráz byl setřen nedbalou opravou na sklonku minulého století. Další přestavba jí dala barokní ráz.

Pozlacená hvězda nad bání je starým symbolickým znamením, neboť Táboři nazývali Žatec svým "sluncem", Louny "měsícem" a Slaný "hvězdou". Na věži jsou zvonící hodiny.

V klenuté jizbě věže, jež bývala kdysi obávaným vězením, je nyní městský archiv. Zde nalézají se též dva cenné zbytky bývalé slávy a moci Slaného, dvě pečetidla- mosazné pečetidlo pochází ze XIV. a stříbrné, z krátkým řetízkem ze XVI. století.

V radní síni zavěšen obraz zaniklé Pražské brány v Slaném

Na náměstí jsem přišly od rohu, kde se nachází zdejší **muzeum**.

Budova sloužila původně jako kolek piaristů . Byla založena v roce 1658 o dvě století byla přestavěna pro potřeby slánského gymnázia. Dnes je sídlem infocentra, městské knihovny a vlastivědného muzea

Když se koukneme od muzea

napravo, vidíme krásně zachovalou **Velvarskou bránu.**

Ta zbyla z původních čtyř bran opevnění města. Byla postavena v roce 1461. Její výška je 38 metrů. Na bráně jsou zajímavé sochy a kamenné reliéfní ozdoby. Jsou to znaky cechů, zemské a šlechtické erby. Na kamenech lze při podrobné prohlídce vysledovat kamenické značky různých tvarů.

Uprostřed náměstí je **krásná kašna** - místo častých srazů.

Kašna stojí mezi čtyřmi lipami

Pískovcová kašna pochází z roku 1825 - pravená byla roku 1873). Je ozdobená lvími hlavami a stojí na západní straně Masarykova náměstí na místě původní kašny z roku 1529. Kašna

byla restaurována roku 2006, při příležitosti návštěvy čtyř presidentů zemí visegrádské čtyřky. Tuto událost připomínají desky v jejích rozích.

Kousek za náměstím na nás vyhlíží tzv **Okresák**. Budova byla postavená roku 1902 v novorenesančním stylu ve Wilsonově ulici. Budovu navrhl architekt Jan Vejrych, na sochařské výzdobě interiéru se podílel sochař Antonín Popp. V minulosti v budově sídlil – jak jinak - Okresní úřad okresu Slaný.

Na nároží Wilsonovy ulice vznikla v roce 1881 budova **Okresní hospodářské záložny** - to podle plánů slánského architekta Rudolfa Štecha. Průčelí bylo dál obohaceno barevně pojatými sgrafity alegorických figur Hospodářství a Spořivosti, které v roce 1896 provedl A.Hofbauer podle kartonu Mikoláše Alše.

My nyní jdeme do **Ungeltu – domu pod radnicí**. V minulosti zde byl sklad zboží (to je význam slova ungelt), dnes proslulý zejména díky zdejší restauraci. Ungletem vede na náměstí malebný průchod s uličkou.

Projdeme se uličkou **Ungeltu**. Hned nad radnicí je Martinický dvůr.

My se zde velice dobře najíme v čínské restauraci

A po dobrém obědě se ještě v letu stavíme u **Modletického domu** . Je to nejlépe zachovaný zdejší renesanční dům – leží na rozcestí ulic Vinařického a Štechovy. Stavba s arkýřem v nároží má kamenný portál s datem 1587 a iniciálami SW. V baroku byla nad portál umístěna kamenná socha sv. Jana Nepomuckého se dvěma anděly.

A nesmíme také zapomenout na zdejší **klášter s kostelem Nejsvětější trojice**. Jezdíme kolem něj již dost dlouho a nikdy jsme se nestavěli.

Kostel Nejsvětější trojice -- původně protestantský, postavený v letech 1581-- 1602 na místě jednoho z městských popravišť zvané Golgota, byl roku 1623 zpusťošen. V letech 1655 -- 1662 k němu byl přistaven klášter, kostel byl obnoven. Roku 1657 byla uvnitř kostela postavena Loretánská kaple, která činí interiér bezmála nepoužitelným.

V padesátých letech byli Františkáni odsunuti a v budově přechodně zřízena věznice. V klášterní zahradě byl zvěřinec.

Dnes je klášter sídlem řádu Bosých karmelitánů, kteří se po 200 letech vrátili zpět do naší země a sídlí mimo Slaného ještě v Praze. Řád do kláštera investuje, v současnosti probíhá rekonstrukce. Dnes je sídlem řádu Bosých karmelitánů, kteří se po 200 letech vrátili zpět do naší země a sídlí mimo Slaného ještě v Praze.

A to je pro dnešek všechno. Jak je vidět, máme ve Slaném ještě co objevovat – horu i klášter!